

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Agentura
pro sociální začleňování

MANUÁL PRO LOKÁLNÍ KONZULTANTY A VÝZKUMNÍKY

NEJEN OBLAST SOCIÁLNÍ SLUŽEB

verze k 30. 4. 2018

Zpracovala: Mgr. Jana Chovancová, Agentura pro soc. začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605.

Obsah

Úvod	4
1 Sociální služby.....	4
1.1 Co rámuje sociální služby?	4
1.2 Druhy sociálních služeb obecně	5
1.3 Formy sociálních služeb.....	5
1.4 Klíčové druhy sociálních služeb z hlediska koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL).....	6
1.5 Poskytovatelé sociálních služeb	8
1.6 Kvalita sociálních služeb	9
1.7 Činnosti poskytovatelů sociálních služeb	10
1.7.1 Základní činnosti.....	10
1.7.2 Fakultativní činnosti	10
1.7.3 Doplnčková činnost.....	11
1.8 Kompetence aktérů v oblasti sociálních služeb.....	12
1.8.1 Státní správa	12
1.8.2 Samospráva	13
1.9 Financování sociálních služeb obecně.....	13
1.9.1 Klienti sociálních služeb.....	13
1.9.2 Veřejné prostředky.....	14
a) Služby obecného hospodářského zájmu	14
b) Vztah SGEI a veřejné podpory	14
c) Kdy se o veřejnou podporu nejedná?	15
1.9.3 Ostatní zdroje	15
1.10 Role klíčových lokálních aktérů podrobněji - specifika	15
1.10.1 Kraje.....	16
a) Financování.....	16
b) Síť sociálních služeb a jejich koordinace na místní úrovni	17
c) Karty služeb	19
d) Webové aplikace	19
e) Zřizovatelské kompetence.....	20

1.10.2	Obce.....	20
a)	Financování.....	20
b)	Sít sociálních služeb a jejich koordinace na místní úrovni	20
c)	Zřizovatelské kompetence.....	21
2	Sociální práce na úrovni samospráv	21
2.1	Sociální práce versus sociální služby	21
2.2	Role samospráv	22
2.2.1	Krajské úřady	22
2.2.2	Kraj.....	22
2.2.3	Obecní úřady	23
	Obecní úřady III. typu	23
	Obecní úřady II. typu	24
	Činnosti výkonu sociální práce na obecních úřadech II. a III. typu.....	24
2.2.4	Obecní úřady	24
2.2.5	Obce.....	24
3	Sociálněprávní ochrana	25
3.1	Co je sociálně právní ochrana dětí?	25
3.2	Orgány sociálně právní ochrany	25
3.2.1	Krajské úřady	26
3.2.2	Obecní úřady	26
3.2.3	Obecní úřady obcí s rozšířenou působností	26
	Pojmy s nimiž je možno se, v rámci SPOD, setkat:	27
3.2.4	Osoby pověřené k sociálně právní ochraně dětí	29
3.2.5	Standardy kvality sociálně právní ochrany	31
3.2.6	Financování sociálně právní ochrany	31
3.2.7	Obce a kraje – samostatná působnost v SPOD.....	32
3.2.8	Služby v systému rodina	32
	Přílohy.....	36
	Odkazy	36

Úvod

Cílem manuálu je poskytnout čtenáři rámcový přehled v oblastech sociálních služeb, sociální práce a sociálněprávní ochrany dětí a usnadnit tak občas nelehkou orientaci v těchto systémech a některých pojmech.

První část se věnuje tématu sociálních služeb a jeho zasazení do kontextu aktérů, kteří v této oblasti zaujímají zásadní roli.

Další část se, opět z pohledu rolí aktérů, věnuje sociální práci. Na tuto část navazuje téma sociálně právní ochrany dětí.

1 Sociální služby

Sociální služby jsou jedním z klíčových nástrojů pomoci při sociálním začleňování a prevenci proti sociálnímu vyloučení.

Trocha vysvětlení k používaným pojmům

a) sociální začleňování osob (SZO)

Proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.

b) sociální vyloučení (SV)

Vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

c) nepříznivá sociální situace (NSS)

Oslabení, nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů **řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.**

1.1 Co rámuje sociální služby?

1. Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. v platném znění

- Upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb, příspěvku na péči, (dále „PnP“), podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb, odpovědnosti a kompetence aktérů v systému sociálních služeb, předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.
- Upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnosti v sociálních službách, při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a azylových zařízeních (dle zákona o azylu).

2. Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách, upravuje:

- způsob hodnocení schopností zvládat základní životní potřeby (pro účely řízení o příspěvku na péči),
- rozsah úkonů poskytovaných v rámci základních činností sociálních služeb a maximální úhrady za poskytování některých druhů služeb, obsah a hodnocení standardů kvality.

3. Nařízení vlády 98/2015 Sb.

- Provádí ustanovení § 101a zákona o sociálních službách, specifikuje oblast financování sociálních služeb - konkrétně uznatelné a neuznatelné náklady dotací, které MPSV poskytuje krajům na financování sociálních služeb. Dále upravuje obsah žádosti a termíny pro podání žádosti kraje o dotace na financování sociálních služeb.

1.2 Druhy sociálních služeb obecně

- **Sociální poradenství – základní poradenství** – účelem je poskytnutí informací přispívajících k řešení nepříznivé sociální situace osoby (o nárocích, službách). Povinnost jej zajistit mají **všechny druhy sociálních služeb. Je základní kompetencí každého sociálního pracovníka** (tj. včetně sociálních pracovníků obcí).

Odborné sociální poradenství – se zaměřuje na potřeby osob, na přímou, konkrétní pomoc při řešení sociálních problémů, součástí jsou i terapeutické činnosti.

- **Sociální služby péče** – určeny osobám, které nejsou soběstačné. Jsou, až na výjimky, poskytovány za úhradu (jedná se např. o domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, domovy pro osoby se zdravotním postižením, chráněné bydlení, pečovatelská služba, osobní asistence, stacionáře, podpora samostatného bydlení aj.)
- **Služby sociální prevence** - napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňujícím prostředím nebo jsou jejich práva a oprávněné zájmy ohroženy trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání nepříznivé sociální situace osob a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

1.3 Formy sociálních služeb

Zákon vymezuje 3 formy, ve kterých mohou být sociální služby poskytovány.

- 1) *Terénní* – služba dochází za osobou do jejího přirozeného prostředí, tedy prostředí kde osoba žije, má rodinu, své sociální vazby atd.
- 2) *Ambulantní* – tato forma je spojena s tím, že osoba do ní dochází nebo ji někdo doprovází, či dováží.
- 3) *Pobytová* - je zde poskytováno ubytování. Pojem ubytování je třeba chápat v souvislosti s dalšími činnostmi, které jsou s ubytováním spojeny např. zajištění stravování, podmínky pro hygienu, praní prádla, nabídka dalších aktivit a činností s vazbou na konkrétní druh služby.

TO, V JAKÉ FORMĚ MŮŽE BÝT SLUŽBA POSKYTOVÁNA, ZÁKON STANOVÍ U KAŽDÉHO DRUHU, NELZE PLÁNOVAT POSKYTOVÁNÍ SLUŽBY V JINÉ, NEŽ STANOVENÍ FORMĚ.

NAPŘ. *Terénní programy jsou terénní služby.* Terénní program tak nelze poskytovat způsobem, kdy by bylo podmíněno, že osoba musí za pracovníkem někam docházet.

FORMA U ZÁKLADNÍHO SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ A ODBORNÉHO SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ.

Jednoznačně forma v zákoně uvedena není a je tedy třeba odvozovat.

- 1) *Odborné sociální poradenství je poskytováno v ..... poradnách* = ambulantní forma
- 2) *Zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností* = terénní forma

1.4 Klíčové druhy sociálních služeb z hlediska koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)

Pro vymezení klíčových sociálních služeb je východiskem vymezení cílové skupiny v Metodice KPSVL, tedy na jakou skupinu osob se koordinovaný přístup zaměřuje. Jedná se osoby, které jsou sociálně, ekonomicky, prostorově, kulturně a symbolicky vyloučeny anebo jim vyloučení hrozí; zejména jde o občany, kteří jsou nezaměstnaní, s nízkou kvalifikací či nedostatečným vzděláním, zadlužení či předlužení, v nevyhovujících bytových podmínkách, ve hmotné nouzi.

Klíčovým pro řešení z úrovně sociálních služeb jsou **služby sociální prevence a odborného poradenství**.

Vybrané druhy služeb dle zaměření na sociální situaci

Níže uvedené informace poskytují základní vhled do zaměření vybraných druhů služeb sociální prevence s vazbou na nepříznivou sociální situaci.

Ztráta bydlení, osoby bez přístřeší

- Terénní program (streetwork), klíčovou rolí je depistážní činnost. Cílem je vyhledávat, motivovat a podporovat osoby v řešení nepříznivé sociální situace, navazovat osobu, s ohledem na zjištěné potřeby a identifikovanou nepříznivou sociální situaci, na další služby. Může být poskytována anonymně. Terénní program může mít pouze terénní formu.
- Noclehárny - zpravidla pouze poskytnutí přenocování, minimální možnost realizace sociální práce s osobou – POZOR – nejedná se o pobytovou, ale ambulantní službu.
- Nízkoprahová denní centra - k činnostem náleží poskytnutí podmínek pro hygienu, poskytnutí stravy, pomoc s vyřizováním dokladů, jednání s úřady.... – vyšší míra příležitosti sociální práce s osobou. Může probíhat ambulantní, ale i terénní formou.

- Azylové domy – jedná se o pobytovou službu, která poskytuje ubytování zpravidla na dobu ne delší než 1 rok. K dalším činnostem patří pomoc jednání na úřadech, podpora v aktivitách sociálního začleňování.

Ohrožení závislostí na návykových látkách

- Terénní program – viz výše
- Kontaktní centra - vyznačují se snadným přístupem ke službě, zachováním anonymity klienta. Pro využití služby se nevyžaduje abstinence klienta. Cílem je minimalizace zdravotních a sociálních rizik u populace uživatelů návykových látek, motivace ke změně životního stylu, ochrana společnosti před možnými negativními důsledky zneužívání návykových látek. Mohou mít terénní nebo ambulantní formu.
- Následná péče – se poskytuje po absolvování ústavní nebo ambulantní léčby, nebo v průběhu jejího absolvování, nebo abstinence. Je poskytována v ambulantní nebo pobytové formě.
- Terapeutické komunity - pobytové služby na přechodnou dobu pro uživatele návykových látek, které se zaměřují na změnu klienta této služby, tak aby byl schopen abstinentovat a plně se začlenit do společnosti.

Ohrožení života a zdraví

- Krizová pomoc – je určena osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami. Nejčastěji používanou metodou je krizová intervence. Nepředpokládá se dlouhodobá podpora. Krizová pomoc může být realizována všemi formami, tj. terénně, ambulantně i pobytovou formou (tato forma pouze na přechodnou dobu – zpravidla nepřesahující 7 dnů).
- Intervenční centrum – mají povinnost nabídnout pomoc osobě ohrožené násilným chováním do 48 hodin od vykazání násilníka. Cílem služby je pomoc obětem domácího násilí, ale i dalším osobám, které jsou domácím násilí přítomny. Služba může být poskytována všemi formami, přičemž pobytová forma je poskytována pouze přechodně – zpravidla na dobu nepřesahující 7 dnů.

Děti a mládež ohrožená společensky nežádoucími jevy

- Terénní program – viz výše
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež - cílem služby je zachytit a vytvářet podmínky k řešení nepříznivé sociální situace dětí, mládeže a mladých dospělých, kteří jsou ohroženi především v důsledku vlivu sociálního prostředí, ve kterém žijí.

Rodina s ohroženým dítětem, krizová situace rodiny s dítětem

- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – pomoc při rozvoji rodičovských kompetencí (dovednosti ve výchově, vedení domácnosti, porozumění projevům chování dítěte, pomoc rodičům k tomu aby uměli využít své možnosti a práva apod.).

Sociálně vyloučená komunita

- Terénní program – viz výše. U tohoto druhu služby je v zákoně termín „sociálně vyloučená komunita“ jednoznačně vymezen a to z důvodu účelu služby „vyhledávat“ ohrožené osoby.

Služby s širokým spektrem zaměření (cílové skupina či řešená témata)

Sociální rehabilitace

- Nemá zákonem jednoznačně vymezenou cílovou skupinu – účelem služby je podpořit osobu v získání schopností a dovedností nezbytných pro samostatný, soběstačný život. S ohledem na principy a účel služby se nejedná o dlouhodobou, ale spíše intervenční službu, která, v případě že potřeba osoby v podpoře v některých dovednostech je trvalá, „provazuje“ osoby na další adekvátní druhy služeb.

Odborné sociální poradenství

- Podporuje osobu ve zvyšování kompetencí při sociálním začleňování. Oblast poradenství je vymezována dle zaměření odborné poradny. Témata poradenství jsou např. ochrana práv, finanční a majetková oblast, rodičovské kompetence a povinnosti, zdravotní péče a kompenzace handicapu.

1.5 Poskytovatelé sociálních služeb

Kdo může poskytovat sociální službu?

Fyzická nebo právnická osoba, která získá oprávnění – registraci k poskytování sociální služby.

Co je třeba pro registraci?

- podání žádosti viz <https://formulare.mpsv.cz/oksluzby-registr/cs/welcome/index.jsp>
- odborná způsobilost osob (upravuje zákon 108/2006 Sb. §109 a následující).
- bezúhonnost
  - 1. všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby,
  - 2. právnické osoby, která bude poskytovat sociální služby,
- zajištění hygienických podmínek, jsou-li sociální služby poskytovány v zařízení sociálních služeb.
- vlastnické nebo jiné právo k objektu nebo prostorám, v nichž budou poskytovány sociální služby,
- zajištění personálních, materiálních a technických podmínek odpovídajících druhu poskytovaných sociálních služeb
- skutečnost, že na majetek fyzické nebo právnické osoby, která je žadatelem o registraci, nebyl prohlášen konkurs nebo proti ní nebylo zahájeno insolvenční řízení anebo nebyl insolvenční návrh zamítnut pro nedostatek majetku dlužníka.

KOMPETENCE POSUZOVÁNÍ PODKLADŮ A ROZHODOVÁNÍ O REGISTRACI NÁLEŽÍ KRAJSKÝM ÚŘADŮM – NÁLEŽITOSTI A ÚPLNOST PODKLADŮ JE TŘEBA KONZULTOVAT S PŘÍSLUŠNÝM KRAJSKÝM ÚŘADEM DLE SÍDLA POSKYTOVATELE. PRAXE KRAJSKÝCH ÚŘADŮ MŮŽE BÝT V NĚKTERÝCH NUANCÍCH ROZDÍLNÁ.

Kdy může poskytovatel zahájit poskytování služby?

Až po té, co rozhodnutí o registraci nabyde právní moc.

Musí poskytovatel zahájit poskytování služby hned po registraci?

Ne, ale pokud tak neučiní do ½ roku, tak registrace zaniká.

Kde najdu informace o registraci?

Sociální služby, které mají platné a účinné rozhodnutí o registraci jsou zapsány v elektronickém registru poskytovatelů, vedeném MPSV. Služba má v registru přiděleno unikátní číslo registrace tzv. **identifikátor**.

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/rozsirene_hledani_sluzby.fw.do?SUBSESSION_ID=1510749897435_2

Kontrola registračních podmínek

Plnění registračních podmínek podléhá kontrole krajských úřadů. Kontrolovány jsou náležitosti, které jsou podmínkou registrace služby.

Krajský úřad provádí kontroly u právnických či fyzických osob existuje-li důvodné podezření poskytování sociálních služeb bez oprávnění.

Poskytování sociální služby bez oprávnění je správní delikt, za který může krajský úřad uložit sankci do výše 2 mil. Kč.

1.6 Kvalita sociálních služeb

Poskytování sociálních služeb podléhá inspekci kvality. Inspekci kvality provádí MPSV. Týká se **pouze registrovaných sociálních služeb**.

Kontrolováno je plnění povinností stanovených poskytovateli zákonem a kvalita sociální služby. Kvalita sociálních služeb se ověřuje prostřednictvím STANDARDŮ KVALITY – **celkem 15 standardů** viz schéma, které dále obsahují kritérii jejich naplňování.

Poskytovatel sociálních služeb je ze zákona povinen dodržovat standardy kvality.

Schéma standardů kvality

Oblast procesní – vztah mezi uživatelem a poskytovatelem	Oblast personální	Oblast provozní
<ul style="list-style-type: none"> •1. Cíle a způsoby poskytování sociálních služeb •2. Ochrana práv osob •3. Jednání se zájemcem o sociální službu •4. Smlouva o poskytování sociální služby •5. Individuální plánování průběhu sociální služby •6. Dokumentace o poskytování sociální služby •7. Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby •8. Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje 	<ul style="list-style-type: none"> •9. Personální a organizační zajištění sociální služby •10 Profesionální rozvoj zaměstnanců 	<ul style="list-style-type: none"> •11 Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby •12 Informovanost o poskytované sociální službě •13 Prostředí a podmínky •14 Nouzové a havarijní situace •15 Zvyšování kvality sociální služby

STANDARDY NELZE VYTVÁŘET JAKO UNIVERZÁLNÍ SADU DOKUMENTŮ PLATNÝCH PRO NEURČITÝ OKRUH SLUŽEB, VŽDY MUSÍ VYCHÁZET Z KONKRÉTNÍCH PODMÍNEK DANÉ SLUŽBY.

1.7 Činnosti poskytovatelů sociálních služeb

1.7.1 Základní činnosti

Představují **povinnou nabídku činností služby dle ze zákona 108/2006 Sb.** Činnosti jsou uvedeny u každého druhu služby (s vazbou na formu služby). Výčet je dále upřesněn ve vyhlášce 505/200b Sb.

Poskytovatel si **nemůže** vybrat, co z výčtu základních činností bude nabízet.

Výklad, jaká konkrétní činnost je zahrnována pod základní činnosti, je propojován s financováním a kontrolou ze strany krajů – viz část financování a karty sociálních služeb.

1.7.2 Fakultativní činnosti

Fakultativně **mohou** být při poskytování sociálních služeb zajišťovány další činnosti. Na rozdíl od základních činností nemá poskytovatel **povinnost** další činnosti osobám zabezpečovat.

Fakultativní činnosti nejsou nijak konkrétně vymezovány, souvisejí např. s podporou člověka, která vede k jeho sociálnímu začleňování, eventuálně předchází sociálnímu vyloučení (může se jednat např. o volnočasové či zájmové aktivity). Jejichž poskytování by mělo být odůvodněno zjištěnou potřebou osoby a nemělo by suplovat dostupné veřejné služby.

MPSV vymezuje kritéria pro určení fakultativní činnosti následně:

- 1) Činnost poskytovatele související s poskytováním registrované sociální služby a registrované cílové skupině
- 2) Činnost poskytovatele ve vztahu k osobě, která má s poskytovatelem uzavřenou smlouvu na základní činnosti
- 3) Činnost poskytovatele související s péčí a podporou člověka v nepříznivé sociální situaci, odpovídající zjištěným potřebám a napomáhající sociálnímu začleňování či předcházející sociálnímu vyloučení
- 4) Činnost zajišťovaná vlastními zaměstnanci a vlastními prostředky poskytovatele
- 5) Činnost, kterou v daném místě nelze zajistit běžně dostupnou veřejnou službou
- 6) Činnost, za níž je klientovi účtována úhrada ve výši rovnající se nákladu na provedení činnosti, tj. bez zisku.

Všechny podmínky musí být spojeny kumulativně

Na financování fakultativních činností obecně poskytovatel nemůže používat prostředky určené na financování základních činností sociální služby.

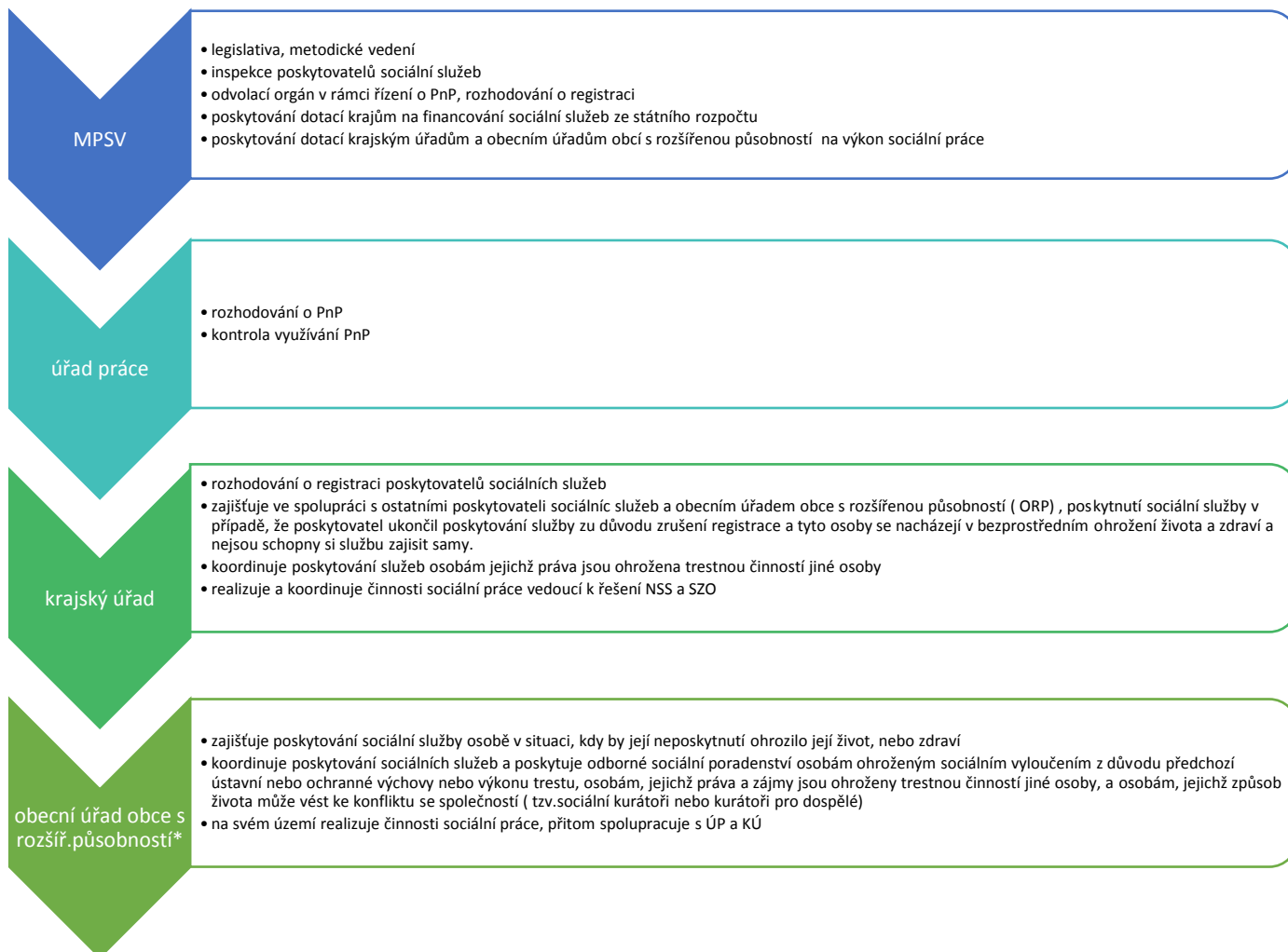
1.7.3 Doplnková činnost

Jedná se o pojem, který přímo nesouvisí s poskytováním sociálních služeb, ale právní formou poskytovatele. Pojem doplňková činnost je spojen s příspěvkovými organizacemi (zřizovatelé obce, kraje). Doplňková činnost má zpravidla **komerční charakter**, má umožnit lépe využít kapacity a prostředky příspěvkové organizace a přinést organizaci dodatečné finanční prostředky a zdroje (např. využití stravovacího provozu zařízení pro veřejnost – prodej obědů).

1.8 Kompetence aktérů v oblasti sociálních služeb

1.8.1 Státní správa

*Typologii obcí pro výkon státní správy (obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností) stanovuje zákon 314/2002 Sb. o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností

1.8.2 Samospráva

1.9 Financování sociálních služeb obecně

Financování sociálních služeb je **vícezdrojové**. Struktura zdrojů se odvíjí od toho, zda se jedná o službu, kterou klient hradí nebo službu bezplatnou.

1.9.1 Klienti sociálních služeb

Úhradě ze strany klienta služby podléhají především **služby péče** tj. např. domovy pro seniory, pečovatelská služba, osobní asistence, denní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotní postihem, podpory samostatného bydlení... více viz § 73 – 75 zákona 108/2006 Sb.

Některé skupiny osob jsou „osvobozeny“ od úhrady pečovatelské služby – jedná se např. o rodiny, v nichž se současně narodily 3 a více dětí, účastníky odboje a další v zákoně vyjmenované osoby.

Služby prevence a poradenství jsou bezplatné (viz § 72 zákona 108/2006 Sb.)

Výjimkou jsou některé zpoplatněné činnosti (podrobně v § 76 zákona 108/2006 Sb.):

- poskytnutí ubytování = azylové domy, sociální rehabilitace, domy na ½ cesty, následná péče, terapeutické komunity.

Ubytování v případě krizové pomoci a intervenčního centra je bezplatné, zpravidla nepřesahuje 7 dnů

U noclehárny není max. cena za přespání prováděcím předpisem (vyhláška 505/2006 Sb.) stanovena – cenu stanovuje poskytovatel – tzn., že může být stanovena i ve výši 0,-

- poskytnutí stravy – terapeutické komunity, sociální rehabilitace, služby následné péče

U nízkoprahového denního centra cenu za stravování prováděcím předpisem vyhláška 505/2006 Sb.) stanovena – cenu stanovuje poskytovatel – tzn., že může být stanovena i ve výši 0,-

1.9.2 Veřejné prostředky

Veřejné prostředky jsou takové, které pochází ze státního rozpočtu (SR), státních finančních aktiv, státních fondů, územních rozpočtů, rozpočtu EU, z rozpočtu mezinárodních organizací založených mezinárodní veřejnou smlouvou, anebo jakýkoliv podobný výdaj. Za podobný výdaj se považuje výdaj pocházející z rozpočtu **veřejnoprávních subjektů** nebo sdružení jednoho nebo více regionálních nebo místních orgánů nebo veřejnoprávních subjektů¹

Dle příslušných předpisů Evropské unie, jsou veřejnoprávní subjekty povinny postupovat při poskytování finanční podpory z veřejných prostředků tak, aby **nedocházelo ke vzniku nedovolené veřejné podpory**.

V případě poskytnutí veřejné podpory neslučitelné s vnitřním trhem se její poskytovatel i příjemce vystavují riziku **navrácení podpory**.

a) Služby obecného hospodářského zájmu

Služby obecného hospodářského zájmu (dále též „SGEI“ nebo „SOHZ“). Mají hospodářskou (resp. ekonomickou) povahu. Ekonomický rys SGEI se vztahuje na povahu činnosti a nikoli cíl. Z toho vyplývá, že i některé služby v sociální oblasti mohou být pojmány jako SGEI. Na služby, které mají ekonomickou povahu, se vztahují soutěžní pravidla a tedy i pravidla veřejné podpory.

b) Vztah SGEI a veřejné podpory

Služby obecného hospodářského zájmu jsou ze své podstaty odkázány na dotace veřejných subjektů, jež zpravidla financují provoz poskytovatelů těchto služeb. Tyto vyrovnávací platby (kompenzace) mohou zakládat veřejnou podporu.

V zásadě mohou v případě kompenzace vynaložené na poskytnutí služeb obecného hospodářského zájmu nastat 3 možné situace:

¹ PRAVIDLA SPOLUFINANCOVÁNÍ EVROPSKÝCH STRUKTURÁLNÍCH A INVESTIČNÍCH FONDŮ V PROGRAMOVÉM OBDOBÍ 2014-2020

1. Kompenzace nepředstavuje veřejnou podporu
2. Kompenzace představuje veřejnou podporu slučitelnou s vnitřním trhem
3. Kompenzace představuje veřejnou podporu neslučitelnou s vnitřním trhem – není možné ji legálně poskytnout!

c) Kdy se o veřejnou podporu nejedná?

1. Pověření subjektu SGEI a financování vyrovnávací platbou

Jaké jsou podmínky?

- a) **subjekt**, který je příjemcem vyrovnávací platby, musí být výkonem SGEI **pověřen**, a to jasně vymezeným způsobem,
  - b) **ukazatele pro kalkulaci** výše vyrovnávací platby musí být **stanoveny předem** a objektivním způsobem,
  - c) výše vyrovnávací platby nesmí překročit náklady vynaložené subjektem při plnění závazku veřejné služby po odečtení příslušných příjmů z tohoto závazku a přičtení přiměřeného zisku (nástroje proti překompensaci)
  - d) a) subjekt pověřený výkonem veřejné služby byl vybrán v rámci řízení o zadání veřejné zakázky umožňující vybrat zájemce schopného poskytovat tyto služby za nejmenších nákladů pro územně samosprávný **nebo**
b) na základě analýzy nákladů, jež by na výkon veřejné služby vynaložil průměrný, řádně řízený podnik, jež disponuje odpovídajícími technickými prostředky k plnění výkonu dané veřejné služby
2. **Podpora de minimis** (nebo také podpora malého rozsahu) - je omezena na limit **200 000 EUR** pro jeden podnik v **tříletém období**.
  3. **Podpora de minimis SGEI do 500 000 EUR** pro jeden podnik v **tříletém období**. **TENTO REŽIM JE NESLUČITELNÝ S FINANCOVÁNÍM VYROVNÁVACÍ PLATBOU.**

VEŠTINA VEŘEJNÝCH PROSTŘEDKŮ JE V SOUČASNÉ DOBĚ SOCIÁLNÍM SLUŽBÁM POSKYTOVÁNA VE FORMĚ VYROVNÁVACÍ PLATBY A POSKYTOVATELÉ A JEJICH SLUŽBY JSOU **POVĚŘOVÁNY SGEI – TEDY POVĚŘOVÁNÍ K VÝKONU SLUŽBY OBECNÉHO HOSPODÁŘSKÉHO ZÁJMU**

1.9.3 Ostatní zdroje

Jedná se o další finanční prostředky např. od soukromých dárců, nadací, výnosy z vlastní činnosti subjektu, prodeje majetku....

V případech služeb, jejichž součástí je poskytování zdravotní péče, tvoří zdroje úhrady od zdravotních pojišťoven.

1.10 Role klíčových lokálních aktérů podrobněji - specifika

Jak bylo uvedeno výše, samosprávy v oblasti sociálních služeb mají role nejen zákonem jednoznačně definované, ale rovněž vykonávají role v rámci samosprávy.

Oblast samosprávy poskytuje prostor realizovat činnost dle místních specifik což je na druhou stranu důvodem variability přístupů.

Následující část přibližuje oblasti, ve kterých je třeba tuto variabilitu předpokládat.

1.10.1 Kraje

V oblasti sociálních služeb jsou klíčovým aktérem, který odpovídá za oblast plánování a financování sociálních služeb. V obou oblastech existují napříč kraji různé přístupy a kraje vytvářejí k podpoře procesů různé nástroje.

a) Financování

Zákon o sociálních službách stanoví krajům obecnou odpovědnost za zajištění dostupnosti sociálních služeb na svém území.

K plnění této povinnosti se krajům poskytuje ze státního rozpočtu účelově určená dotace na financování běžných výdajů souvisejících s poskytováním základních druhů a forem sociálních služeb v rozsahu stanoveném základními činnostmi u jednotlivých druhů sociálních služeb.

Dotaci krajům poskytuje Ministerstvo práce a sociálních věcí z kapitoly 313 (některé kraje používají označení této kapitoly pro „označení“ dotačního titulu). Nařízením vlády č. 98/2015 Sb. a podmínkami dotačního řízení MPSV, jsou upravovány uznatelné, které mohou kraje poskytovatelům z této dotace hradit a neuznatelné náklady, které jsou z financování vyloučeny.

Financování se řídí principy, viz výše, tj. kraje financují služby v souladu s předpisy o Evropské unii o veřejné podpoře, přičemž zákon 108/2006 Sb. stanoví, že o poskytnutí finančních prostředků **musí** rozhodovat zastupitelstvo kraje a to dle podmínek, které schválilo.

Kraje upravují pravidelně své metodiky pro financování, minimálně však 1x ročně pro financování v následujícím roce, přístupy a podmínky se tak mohou dynamicky měnit.

Krajská specifika

- **Stanovení obvyklých nákladů na poskytované služby** – kraje stanovují náklady a následně vyčíslují výši dotace pro jednotlivého poskytovatele a druhy služeb. Konkrétní údaje sloužící k výpočtu obvykle nejsou zveřejňovány, v případě některých krajů jsou údaje dostupné na jejich stránkách (např. kraj Vysočina, Zlínský kraj) Obvykle však jsou zveřejněny až částky, které schválí poskytovatelům služeb zastupitelstvo kraje.
- **„Stropování“ některých nákladů na poskytování sociálních služeb** - některé kraje stanovují limity, které akceptují u některých typů nákladů, tj. jakou max. výši obdrží poskytovatel na krajem regulovaný náklad. Kraje regulují např. mzdové náklady (např. Liberecký kraj, Moravskoslezský kraj; provozní náklady např. náklady na dlouhodobý majetek, správní režie (Moravskoslezský kraj) případně upravují, v jakém maximální poměru mohou být tzv. přímé náklady (tj. náklady, které přímo souvisejí s poskytováním sociálních služeb) a nepřímé náklady (tj. náklady spojené např. s údržbou objektu, managementem, či nákupem služeb).

- **Zdroje od samospráv** – některé kraje uvádějí do podmínek financování % sazby, které jsou očekávány z rozpočtu územních samospráv např. Zlínský kraj – % nákladů dle druhu služeb, Moravskoslezský kraj – 20 - 30% „oprávněné provozní ztráty“, Liberecký kraj 15% na krytí obvyklých nákladů na úvazek pracovníka.

- **Termíny schvalování**

Rozhodování o pravidlech a poskytování finančních prostředků je v kompetenci zastupitelstva kraje. Termíny schvalování se odvíjí od termínů, ve kterých zastupitelstva v krajích zasedají, obvykle 5 -6 jednání ročně, termíny jednání na aktuální rok jsou zveřejněny na stránkách příslušného kraje.

Termíny jednání na následující rok jsou obvykle schvalovány na podzimních či zimních jednáních zastupitelstev.

Hejtman kraje může svolat mimořádné jednání zastupitelstva (tj. mimo rámec schváleného harmonogramu) a to dle jednacího řádu daného kraje

- **Vlastní dotační tituly**

Mimo prostředků ze státního rozpočtu, financují kraje sociálních služby z vlastních zdrojů. Podpora se odvíjí od priorit kraje, povětšinou (ale ne bez výjimky) jsou financovány služby, které jsou zařazeny do krajské sítě služeb. Některé kraje financují z vlastních prostředků náklady poskytovatelů, které není možno financovat z dotace MPSV.

Obvyklým správcem prostředků na financování sociálních služeb z rozpočtu krajů jsou odbory sociálních věcí – rychlý přehled o výši prostředků lze získat např. ze schváleného rozpočtu kraje.

Mimo vlastních prostředků kraje využívají k financování individuální projekty (uzavřené výzvy z ESF).

b) Síť sociálních služeb a jejich koordinace na místní úrovni

Obdobně jako v případě financování sociálních služeb je zákonem o sociálních službách krajům obecně stanovena povinnost zpracovávat střednědobé plány sociálních služeb.

Období, na které má být střednědobý plán zpracován je tříleté. Zákonem bylo období, na které je plán zpracován, stanoveno od roku 2015. V současné době tak mají některé kraje stanoveny plány na období delší (buď byly zpracovány ještě před účinností zákona, nebo jsou plány po dohodě s MPSV prodlužovány).

Struktura střednědobého plánu

Strukturu střednědobého plánu upravuje zákon 108/2006 Sb. v § 3. Střednědobý plán by měl obsahovat: výstupy z analýz území a potřeb osob, popis způsobu zpracování plánu, popis spolupráce s dalšími aktéry (obce, poskytovatelé sociálních služeb, uživatelé sociálních služeb), ekonomické vyhodnocení, popis žádoucího stavu v oblasti sociálních služeb) součástí střednědobých plánů je síť sociálních služeb.

Síť sociálních služeb kraje vyjadřují formou přehledu jednotlivých druhů sociálních služeb, jejich poskytovatelů a kapacit a obvykle území (např. správního obvodu obce s rozšířenou působností) na které služba působí.

Kapacity sociálních služeb, jsou nejčastěji vyjadřovány ve formě počtu lůžek (pobytové služby) a počtu úvazků (služby ambulantní a terénní).

Struktura střednědobých plánů je napříč kraji v současné době velmi rozdílná. V roce 2017 byla novelizována vyhláška 505/2006 Sb. Do které byla doplněna specifikace, tj. co má obsahovat popisná část, analytická i návrhová část. Účinnost, tj. do kdy mají krajské plány obsahovat strukturu danou vyhláškou je stanovena na 31. 12. 2020

Tvorba střednědobého plánu

Proces tvorby střednědobých plánů

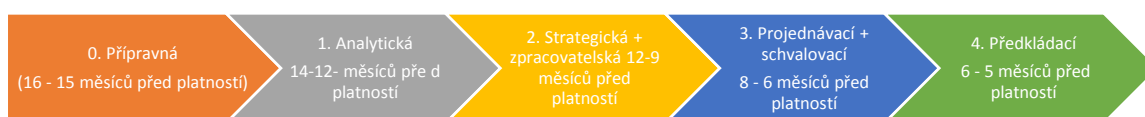
Je specifický dle zvyklostí jednotlivých krajů. Kraje vytvářejí platformy pracovních skupin např. podle „cílových skupiny“ kterým jsou sociální služby určeny. Obvykle se jedná o pracovní skupiny složené ze zástupců poskytovatelů sociálních služeb, dále jsou zapojeny např. pracovní skupiny zástupců obcí a uživatelů služeb. Variabilita zapojení aktérů je značná a specifická pro každá kraj.

Období tvorby plánů

Střednědobé plány vytvářejí kraje jako strategické dokumenty, které jsou aktualizovány tzv. akčními plány.

Součástí střednědobých případně akčních plánů je *síť sociálních služeb*.

Období tvorby plánů trvá zpravidla více než jeden rok a je možno jej rozdělit do následujících fází:

Popis fázi

0. Přípravná fáze- jedná se zpravidla o interní fázi, kdy jsou vytvářeny, případně schvalovány řídicí struktury tvorby plánů, nominování a schvalování členové pracovních skupiny apod.

1. Analytická fáze – je spojena s procesem aktualizace potřeb osob v území a zdroji k jejich zajištění. S touto fází může být spojen i sběr záměrů či potřeb kapacit poskytovatelů sociálních služeb. V některých krajích probíhá sběr dat prostřednictvím krajských aplikací (např. webová aplikace KISSOS – Zlínský, Královehradecký kraj, Olomoucký, Jihomoravský, Liberecký, Karlovarský). Některé kraje volí formu např. prostřednictvím aplikace WORD, EXCEL apod.)

2. Strategická + zpracovatelská fáze

V této fázi zpravidla probíhá definování opatření, priorit a zařazování konkrétních kapacit služeb do sítě. Probíhá „nacenění“ nákladů a zdrojů financování definovaných opatření a finalizace dokumentu.

3. Projednávací + schvalovací fáze

V některých krajích je tato fáze spojena s veřejným připomínkováním dokumentu a vypořádáním připomínek. Vzhledem k tomu, že se jedná o strategický dokument kraje, je obvykle projednáván v krajských platformách, kterými mohou být jednak poradní orgány rady kraje (komise) či výbory zastupitelstva kraje.

Před projednáním v zastupitelstvu kraje dokument schvaluje rada kraje (obvykle 2 – 6 týdnů před jednáním zastupitelstva).

Dokument je platný za předpokladu schválení zastupitelstva.

4. Předkládací fáze

Kraje předkládají střednědobé plány a sítě služeb MPSV jako součást žádosti do dotace ze státního rozpočtu na následující kalendářní rok. Kraje jsou dle nařízení vlády č. 98/2015 Sb. povinny MPSV přeložit žádost o dotaci, jejíž součástí je střednědobý plán, do 31.7.

V případě **jednání s krajem**, jehož cílem je zařazení služby či rozšíření kapacit služby **je třeba toto realizovat s dostatečným předstihem**.

Řada krajů již, s ohledem na limity, které má dlouhodobý proces tvorby plánů s ohledem na měnící se potřeby v území, provádí aktualizace sítí v průběhu roku. Tyto průběžné aktualizace jsou obvykle realizovány pouze v omezených či předem stanovených případech.

V příloze k tomuto manuálu je uveden přehled Tvorby Sítí sociálních služeb v krajích a proces průběžného zařazování služeb do Sítě

c) Karty služeb

Karty sociálních služeb jsou vytvořeny (např. v Karlovarském, Pardubickém, Ústeckém) či jsou vytvářeny v některých krajích.

„Karta sociální služby“ často obsahuje bližší popis poskytované sociální služby, který konkrétněji charakterizuje službu z pohledu co má služba zabezpečovat, či jak služba má, z pohledu daného kraje, vypadat (např. minimální struktura zaměstnanců, min. technické vybavení), na jaké potřeby osob má reagovat.

Karty mají ve většině případů regionální charakter a slouží krajům k podrobnější specifikaci základních činností daného druhu služby s následnou vazbou na jejich financování.

d) Webové aplikace

Některé kraje (dochází k rozšiřování do ostatních krajů) získávají pravidelně, min. 1x ročně, data od poskytovatelů sociálních služeb prostřednictvím webové aplikace. Frekvence se může lišit (např. Královehradecký kraj průběžně, Zlínský kraj čtvrtletně).

Mezi kraji rozšířenou webovou aplikací je tzv. KISOSS (*Krajský Informační Systém O Sociálních Službách*). Prostřednictvím tohoto systému získávají kraje definovaná data o ekonomice,

personálním zajištění, klientech služeb (na úrovni struktury např. věkové, pohlaví, zařazení do cílové skupiny, úrovně příspěvku na péči apod.), využití kapacit služeb (počet klientů k stanovenému datu) a „výkonových“ ukazatelích služeb – např. počet hodin přímé péče, intervence (počet a čas), kontakty s klienty ....

Kraje data využívají analyticky - benchmarking, data dále slouží k rozhodování o zařazení služeb do sítě a stanovení úrovně financování.

Rozsah, ve kterém kraje aplikaci využívají je individuální – aplikace nejsou centralizovány, kraje je vytvářejí a modifikují dle místní situace.

Obdobně individuálně jsou definovány pojmy, které pro vykazování dat kraje používají (např. pojmy intervence, kapacita...) a mohou se kraj od kraje lišit.

e) Zřizovatelské kompetence

Všechny kraje zajišťují poskytování sociálních služeb vlastními příspěvkovými organizacemi. Dominují především pobytová zařízení pro seniory a osoby se zdravotním postižením. Ojedinele jsou kraje zřizovateli služeb prevence, případně poradenství.

1.10.2 Obce

V oblasti sociálních služeb jsou klíčovým místním aktérem. Nástroje, které obce využívají, jsou odvozeny od personálních kapacit obcí. Širší spektrum lze očekávat na úrovni obcí III. typu (obce s rozšířenou působností) naopak omezené možnosti mají s ohledem na vlastní kapacity obce I. typu.

a) Financování

Obce financují sociální služby z vlastních rozpočtů. Prostředky obcí mají „doplňkový“ charakter, nicméně objem prostředků, které obce na financování sociálních služeb vynakládají, může být nezanedbatelný. Odvíjí se jednak od velikosti rozpočtu, kterým obec disponuje a významným aspektem je rovněž to, jak prioritně obce zajištění potřeb osob prostřednictvím sociálních služeb obce vnímají.

Poskytování finančních prostředků prostřednictvím rozpočtů obcí má velkou variabilitu od sofistikovaných hodnotících systémů, přes financování odvíjejícího se od historických zvyklostí (v některých případech upřednostňujících „tradiční“ poskytovatele) až po absenci financování sociálních služeb.

Rozhodování o prioritách financování je zcela v kompetenci obcí.

b) Síť sociálních služeb a jejich koordinace na místní úrovni

Plánování služeb na území, je obdobně jako v případě financování, závislé na kapacitách obcí. Obce nemají povinnost plánovat na svém území. Zákon o sociálních službách uvádí, že „obce mohou zpracovávat střednědobé plány“.

Opakovaně byly v minulosti učiněny pokusy o zakotvení povinností obcí zpracovávat plány, nicméně s ohledem zejména na malé obce, u nichž by bylo z kapacitních důvodů nereálné toto realizovat, je uzákoněna pouze možnost plánování v oblasti sociálních služeb, nikoliv povinnost.

Stává se standardem, že obce III. typu zpracovávají tzv. komunitní plány, v nichž sociální služby buď představují dominantní prvek, nebo jsou jednou z oblastí, která je v komunitním plánu postižena (vedle např. volnočasových aktivit, veřejných prostranství či dopravy)

Komunitní plány v drtivé většině nejsou kompatibilní s plány rozvoje sociálních služeb krajů. Liší se obdobím, na které jsou vytvářeny, pokud obce komunitní plánování nemají nastaveno jako kontinuální proces, nejsou komunitní plány aktualizovány a nepostihují změny v potřebách území.

Komunitní plány se často liší i územím pro které jsou zpracovány. Někdy jsou zpracovány na úrovni správního obvodu obce s rozšířenou působností – tj. včetně potřeb obcí, které se na tomto území nacházejí, někdy na úrovni jiného území např. na úrovni mikroregionu, či pouze na úrovni konkrétní obce.

Řada krajů, z důvodu výše uvedené variability, používá při zpracování střednědobých plánů informace z komunitních plánů obcí pouze omezeně, či doplňkově.

V některých případech – zejména pokud kraje předpokládají spolufinancování sociálních služeb z rozpočtu obcí - je z úrovně kraje vyžadován soulad sociální služby s komunitním plánem obce a dochází tak k akcentaci komunitního plánu.

c) Zřizovatelské kompetence

Některé obce jsou rovněž zřizovateli sociálních služeb, jedná se nejčastěji o pobytové sociální služby péče, případně terénní služby péče (např. pečovatelské služby). Spektrum se odvíjí zejména od historických souvislostí, kdy obce buď přebíraly poskytování některých druhů služeb od státu, potažmo krajů (v rámci reformy veřejné správy). Mimo tento historický aspekt obce mohou dle vlastního rozhodnutí zřizovat příspěvkové v případě, kdy pro zajištění potřeb osob toto vyhodnotí jako žádoucí či vhodné.

2 Sociální práce na úrovni samospráv

Sociální práce se pro účely tohoto dokumentu omezuje pouze na roli samospráv, které jsou jedním ze subjektů zajišťování sociální práce.

2.1 Sociální práce versus sociální služby

Mezi sociální služby a sociální práci nelze klást rovnítko.

Sociální práce se ve svých různých formách zaměřuje na rozmanité, komplexní vztahy mezi lidmi a jejich prostředím. Jejím úkolem je umožnit všem lidem plně rozvinout své možnosti, obohatit jejich životy a předcházet selhání. Odborná sociální práce je zaměřena na zvládnutí obtíží a navození změny.²

Naproti tomu jsou sociální služby **činností či souborem**, které přímo u jednotlivých druhů sociálních služeb definuje a předpokládá zákon o sociálních službách. Sociální práce, která je v sociálních službách realizována, se řídí obecnými principy a zásadami, které jsou shrnuty v odstavci výše, přičemž zohledňuje účel konkrétního druhu sociální služby. Sociální služby, resp. poskytovatelé sociálních služeb, jsou jen jedním ze subjektů, které v rámci své působnosti vykonávají také činnosti sociální práce.

² <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>

2.2 Role samospráv

V sociální práci mají samosprávy roli v přenesené působnosti, tj. v rozsahu výkonu státní správy. Sociální práce na obcích může být realizována i v rámci samosprávné činnosti, nicméně v této rovině již mohou absentovat některé aspekty výkonu činnosti, u nichž legislativa předpokládá, že budou vykonávány státní správou.

Pro zpřehlednění a oddělení státní správy a samosprávy je v následující části používán pojem „úřad“ (např. krajský úřad, obecní úřad) a to při činnostech státní správy a pojmy kraj, obec pro samosprávné činnosti.

2.2.1 Krajské úřady

- Koordinační roli krajských úřadů upravuje zákon o sociálních službách. V rámci této role krajský úřad koordinuje, odborně a metodicky podporuje a kontroluje výkon přenesené působnosti u agendy sociální práce obecních úřadů III.

Koordinační a roli mají kraje i u pověřených obecních úřadů - obecní úřady II. typu a to v rámci výkonu činností podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (výkon sociální práce u osob v hmotné nouzi).

- Koordinační role zahrnuje i:
  - spolupráci s koordinátorem pro romské záležitosti
  - sledování, zda pracovní náplně obsahují činnosti sociální práce (na úrovni pracovníků sociálních odborů obcí
  - sledování poskytování sociálního poradenství sociálními pracovníky obecních úřadů
  - sumarizace údajů o potřebách osob od obecních úřadů získaných v rámci depistáží
- Poradenská role - sociální pracovníci zařazení do krajského úřadu vykonávají poradenství a realizují přímou sociální práci. V této souvislosti jsou povinni vést Standardizovaný záznam sociálního pracovníka, který je součástí jednotného informačního systému (dále „JIS“). Přístup k tomuto systému je řešen v rámci zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky.

Poradenství je realizováno jak na úrovni základního tak i odborné sociální poradenství.

Sociální práce musí být zajištěna pracovníky splňujícími kvalifikační předpoklady pro výkon práce sociálního pracovníka dle zákona o sociálních službách, přičemž MPSV doporučuje (s ohledem na metodickou a koordinační roli), aby tuto činnost vykonávali pracovníci s magisterským stupněm vzdělání.

2.2.2 Kraj

- Činnosti sociální práce, v rámci výkonu samosprávy, mohou být spojeny se situací, kdy dochází ke zprostředkování pomoci osobám ve spolupráci jednak s poskytovateli sociálních služeb případně obcemi.
- K samosprávné činnosti patří i „síťování služeb“ a to na úrovni střednědobého plánování kraje.

- Další činností, v níž kraj plní koordinační metodickou či kontrolní roli v oblasti sociální práce, je působnost vůči zřizovaným organizacím.
- Metodická činnost v oblasti sociální práce může být z úrovně kraje realizována i v souvislosti s financováním sociálních služeb, systémem výkaznictví, či „kartami sociálních služeb“ jejichž prostřednictvím kraj ovlivňuje zejména výkon sociální práce u poskytovatelů sociálních služeb.

2.2.3 Obecní úřady

Přenesená působnost v oblasti sociální práce je svěřena obecním úřadům III. a II. typu. V případě obcí I. typu těmto nejsou zákony svěřeny kompetence v oblasti výkonu státní správy v oblasti sociální práce.

Obecní úřady III. typu

Jedná se o obce s tzv. rozšířenou působností. V případě těchto obcí předpokládá zákon o sociálních službách:

- zajištění pomoci osobě, která se ocitla v situaci, kdy by jí neposkytnutí okamžité pomoci ohrozilo na zdraví a životě poskytnutí sociální služby nebo pomoci v jiné formě (situace mohou souviset např. s živelnou událostí, ale může se jednat i o situace, kdy se osoba ocitne v ohrožujícím stavu při ukončení poskytování sociální služby, nebo si není schopna ani s podporou rodiny poskytování služby zabezpečit).
- koordinaci poskytování sociálních služeb na svém území a poskytování odborného sociálního poradenství a realizuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace.

Specializace na cílovou skupinu

Sociální kurátoři (či kurátoři pro dospělé) se věnují koordinačním činnostem a odbornému sociálnímu poradenství, které se zaměřuje na osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní výchovy, nebo výkonu trestu odnětí svobody a odborné sociálnímu poradenství osobám, jejichž práva jsou ohrožena trestnou činností jiné osoby. Při této činnosti spolupracují s vězeňskou službou, s probační a mediační službou, s úřadem práce a s dalšími navazujícími institucemi. Tato specializovaná pozice však nemusí být samostatně vyčleněna a zejména v případě menších obcí může být kumulována s dalšími činnostmi.

- u osob které mají být propuštěny ze zdravotnického zařízení (ovšem za předpokladu, že je toto ze strany zdravotnického zařízení oznámeno), zjišťuje (na základě sociálního šetření) zda je třeba poskytnout osobě služby sociální péče.

Činnosti sociální práce na úrovni obcí III. typu dle zákona o hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. Jedná se především o činnosti související se sociálním šetřením a vyhodnocením podmínek pro nárok na dávky v hmotné nouzi. V této souvislosti mají sociální povinnost jednak:

- shromažďovat údaje pro posouzení situace osob, vést záznamy
- dohodnout se s osobou na postupu řešení její situace

- spolupracovat s dalšími subjekty (např. poskytovateli sociálních služeb, dalšími zaměstnanci orgánů hmotné nouze tj. úřad práce, MPSV), které mohou provádět kontrolu použitých metod a postupů práce.

Obecní úřady II. typu

Na rozdíl od obcí III. typu nejsou předpokládány koordinační činnosti dle zákona o sociálních službách.

Sociální pracovníci obecních úřadů II. typu plní úkoly (identické) které jsou předpokládány zákonem o hmotné nouzi – viz výše.

Činnosti výkonu sociální práce na obecních úřadech II. a III. typu

K činnostem které jsou na úrovni výkonu sociální práce na obecním úřadu obcí III. a II. typu patří zejména:

- depistážní činnost zaměřená na vyhledávání jednotlivců, rodin a skupin osob ohrožených sociálním vyloučením
- realizace sociálního šetření u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci a její řešení
- zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám
- poskytování základního sociálního a odborného sociálního poradenství

2.2.4 Obecní úřady

Legislativa svěřuje úřadům všech typů tj. III., II., i I. rozhodování v sociální oblasti o zvláštním příjemci důchodových dávek (tj. starobní, vdovský/vdovecký a sirotčí důchod).

2.2.5 Obce

Dle zákona o sociálních službách může osoby, mimo poskytovatele sociální služby, požádat obec, ve které má trvalý nebo hlášený pobyt o zprostředkování možnosti poskytnutí sociální služby, nebo zprostředkování kontaktu s poskytovatelem služby.

V samosprávných činnostech obce odvozují činnosti od zákona o obcích. Dle § 32 *Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.*

V oblasti výkonu sociální práce – zejména v případě obcí, které jsou obcemi tzv. I. typu může jít zajištěním výkonu sociální práce z úrovně obce o naplňování této role.

Je však třeba citlivě vnímat kompetence vyšších samosprávných celků v oblasti sociální práce, tak aby nedocházelo k nekoordinovanému poskytování podpory osobám, případně rozdílným přístupům či rozporuplným postupům různých sociálních pracovníků intervenujících v případě osoby.

3 Sociálněprávní ochrana

V úvodu této kapitoly zmiňujeme jeden pojem, který v souvislosti se sociálně právní ochranou může zaznívat, a tím je „sanace rodiny“.

Tento pojem je třeba chápat širěji, než pojem sociálně právní ochrana. Sanaci rodiny je možno definovat jako „Soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen.“³

Následující text se zaměřuje pouze na část subjektů, které se na sanaci rodiny podílejí, a to na orgány sociálně právní ochrany.

3.1 Co je sociálně právní ochrana dětí?

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině, identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, vzdělání, zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.

Co se rozumí sociálně-právní ochranou dětí, vyjadřuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v § 1 jako:

- a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

Zákon o sociálně právní ochraně vyjmenovává, za jakých situací se na dítě pohlíží jako na ohrožené. Jedná se zejména o děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále se jedná o děti, které zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutací, spáchaly trestný čin, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky, opakovaně dopouští útěků od rodičů.

Sociálně právní ochrana se zaměřuje také na děti, na kterých byl spáchán trestný, nebo je podezření ze spáchání trestného činu, děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami.

Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany (ve zkratce OSPOD). Ty jsou opatrovníkem a zástupcem dítěte v řízeních, jako je rozhodování o péči o děti, o výživném apod. OSPOD vyhledává ohrožené děti, je zodpovědný za preventivní opatření v rodinách, zprostředkovává náhradní rodinnou péči či vypracovává pro soud posudky a doporučení.

3.2 Orgány sociálně právní ochrany

Orgány sociálně-právní ochrany jsou:

³ V. Bechyňová, M. Konvičková, Sanace rodiny – sociální práce s dysfunkční rodinou, Portál 2008, 2011

- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní úřady a újezdní úřady,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad práce České republiky

Sociálně-právní ochranu dále zajišťují:

- obce v samostatné působnosti,
- kraje v samostatné působnosti,
- právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny

V další části se informace zaměří zejména na kompetence lokálních subjektů, kterými jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, kraj, obce a subjekty s pověřením k SPOD.

3.2.1 Krajské úřady

Plní metodickou a kontrolní roli vůči obecním úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, zajišťují přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny a zajišťují přípravu dětí, zprostředkovávají osvojení a svěřením dítěte do pěstounské péče. Rozhodují o pověření k výkonu sociálně právní ochrany⁴.

3.2.2 Obecní úřady

V oblasti sociálně právní ochrany dětí jsou úkoly svěřeny obecním úřadům všech typů.

K základním úkolům patří zejména:

- a) vyhledávat ohrožené děti
- b) působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti,
- c) projednat s rodiči odstranění nedostatků ve výchově dítěte,
- d) projednat s dítětem nedostatky v jeho chování,

Mimo to jsou obecní úřady povinny sledovat, zda je zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je z hlediska jejich vývoje a výchovy ohrožující, poskytují nebo zprostředkovávají rodičům na jejich žádost poradenství při uplatňování nároků dítěte a oznamují obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o ohrožené děti.

3.2.3 Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

Mimo kompetence obecních úřadů uvedených výše, mají obecní úřady obcí s rozšířenou působností svěřeny zákonem 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí další kompetence.

- **Poradenství**

---

⁴ V případě zařízení - výchovně rekreační tábory pro děti – rozhoduje Komise, která může být zřízena starostou obce s rozšířenou působností jako zvláštní orgán obce. Krajský úřad rozhoduje v případě, že Komise ustavena není.

Poradenství OSPOD spočívá v pomoci zorientovat klienta, pomoci vyhledat nebo poskytnout mu informace, rady a doporučení včetně pomoci administrativního charakteru v souvislosti se sepisováním různých podání. V další řadě se jedná také o zprostředkování odborného nebo právního poradenství.

Poradenství je zaměřeno i na rodiče, kteří potřebují podporu při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené. Mimo poskytnutí poradenství může úřad poradenství rodičům zprostředkovat.

Krom dobrovolného využití poradenství může dojít k tomu, že poradenství OSPOD rodičům uloží např. v situaci, pokud rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, ačkoliv dítě takovou pomoc nezbytně potřebuje a byla jim před tím doporučena, nebo rodiče nejsou schopni řešit problémy spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, zejména při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem (jedná se zejména o porozvodové situace).

- **Výchovná opatření**

Mají povahu „napomenutí“, nebo uložení dohledu např. v součinnosti se školou, případně zákazu činností (např. návštěv nějakých míst, akcí nebo zařízení), nebo uložení poradenství.

Opatření může úřad uložit jak dítěti, tak rodičům.

V případě že dojde ke změně situace (zlepšení) úřad uložené opatření zruší.

- **Odejmutí dítěte**

Jedná se o nejtvrďší opatření, k němuž úřad přistoupit po té, co jsou neúspěšně vyčerpány předchozí opatření. O odejmutí dítěte rozhoduje soud.

- **Návrhy soudům**

OSPOD může podávat návrhy soudům, které se týkají zbavení rodičovské odpovědnost, nařízení ústavní výchovy, svěření dítěte do pěstounské péče, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (podrobně v § 14 zákona o SPOD).

- **Výkon funkce opatrovníka a poručníka**

Výkon **funkce opatrovníka** vykonává úřad např. v situacích, kdy probíhá soudní řízení. Smyslem je chránit a hájit práva nezletilého dítěte v řízení, která se týkají výchovy a výživy dítěte, styku dítěte s rodiči, prarodiči i mezi sourozenci při rozchodu rodičů, navrácení dítěte z ústavního zařízení, přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, poručenství, osvojení a v zájmu dítěte z jiných důvodů. V praxi se nejčastěji jedná o tzv. kolizního opatrovníka.

OSPOD **funkci poručníka** vykonává v situaci, kdy dítě nemá nikoho, kdo by vůči němu měl rodičovskou odpovědnost, jedná se o tzv. veřejného poručníka na přechodnou dobu, tj. dokud dítěti není soudem ustanoven poručník, nebo se poručník neujme své funkce.

Pojmy s nimiž je možno se, v rámci SPOD, setkat:

- **IPOD = individuální plán ochrany dítěte** vypracovává obecní úřad obce s rozšířenou působností, který dítěti poskytuje sociálně-právní ochranu, a to nejpozději do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence.

Individuální plán ochrany dítěte se vytváří na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Vzniká ve spolupráci s rodiči (nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu), dítětem, ale i s odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.

Vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření.

Pravidelně se aktualizuje, zejména v situacích, kdy je nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo kdy je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.

- **Případová konference** je společné setkání pomáhajících pracovníků, kteří hledají a navrhnou optimální řešení konkrétní situace rodiny. Jedná se o plánované a koordinované multidisciplinární setkání. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, který dítěti poskytuje sociálně-právní ochranu má povinnost pořádat, v případě hledání řešení situace rodiny, případové konference. Je svolavatelem a koordinátorem případových konferencí.

Případovou konferenci úřad realizuje ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.

- **Spis Om** – úřady mají povinnost vedení dokumentace. Zkratka Om znamená „ochranu mládeže“. V tomto případě se jedná o spis nezletilého dítěte vedený na místně příslušném úřadu. Místní příslušnost úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte.
- **Spis NOm** – rovněž se jedná o spisovou dokumentaci, v tomto případě znamená zkratka pro „nepříslušnou ochranu mládeže“ - jedná se o nezletilé dítě, které nemá trvalé bydliště v obvodu úřadu, kde se fakticky zdržuje. Úřad vedoucí spis NOm vyřizuje záležitosti dítěte na dožádání úřadu, který je místně příslušný, popřípadě jiného orgánu nebo instituce.
- **Kurátor pro děti a mládež** - je zaměstnancem obce s rozšířenou působností, zařazeným k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Jeho práce je zaměřena na děti vyžadující zvýšenou pozornost a je založena na bezprostředním kontaktu a spolupráci s dítětem, s jeho rodinou a se spolupracujícími subjekty. Jeho povinností je sledovat nepříznivé vlivy působící na děti, zjišťovat příčiny jejich vzniku a činit opatření k jejich snížení. Kurátela se zaměřuje na děti, které jsou ohroženy z důvodů uvedených v § 6 písm. c) a d). Tj. jedná se o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutkami, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití, opakovaně se dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte.

3.2.4 Osoby pověřené k sociálně právní ochraně dětí

Zákon o sociálně právní ochraně dětí umožňuje, aby vymezené činnosti sociálně-právní ochrany dětí vykonávaly vedle orgánů sociálně-právní ochrany i fyzické osoby nebo právnické osoby.

Vymezené činnosti mohou subjekty vykonávat **jen** na základě pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Pověření k SPOD

V případě vydávání pověření k sociálně právní ochraně se nabízí analogie s registrací sociálních služeb. Rovněž v případě vydávání pověření rozhoduje krajský úřad.

Podmínkou je:

- podání žádosti
- odborná způsobilost všech osob, které budou sociálně-právní ochranu přímo poskytovat
- bezúhonnost jak fyzických tak právnické osoby
- zajištění odpovídajících hygienických podmínek pro výkon sociálně-právní ochrany prokázané posudkem příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví v případě zařízení uvedených níže v písm. e) body 2.,3. a 4.
- vlastnické nebo užívací právo k objektu nebo prostorám, v nichž bude poskytována sociálně-právní ochrana, prokázané příslušným dokladem,
- potřebné materiální a technické podmínky pro poskytování sociálně-právní ochrany a provozování zařízení sociálně-právní ochrany,
- předložení výroční zprávy o činnosti a hospodaření, a pokud pověřená osoba nevydává výroční zprávu, předložení jiného dokladu, který obsahuje popis její činnosti a pravidla hospodaření.

K vydání pověření si krajský úřad vyžaduje vyjádření obce s rozšířenou působností, nebo komise či poradního sboru – viz kompetence obcí a kraje

V rozhodnutí o pověření krajský úřad uvede konkrétně, k jaké činnosti je subjekt pověřen.

Kde najdu informace o pověřených osobách?

Na rozdíl od registru poskytovatelů sociálních služeb není veden centrální „registr“ pověřených osob. Seznam pověřených osob je dostupný na stránkách příslušného krajského úřadu – standardně v agendě sociálně právní ochrany dětí, která je začleněna pod odbory sociálních věcí.

K jakým činnostem mohou být subjekty pověřeny?

a) **vyhledávat ohrožené děti** - tj. provádět depistážní činnost

b) **poradenské činnosti**

- **pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě**, (např. porozumění potřebám dětí, nácvik činností podporující vývoj dětí, nastavování hranic dítěti, práce s přiměřenými odměnami a tresty, rozdělování pozornosti mezi více sourozenců).
- **poskytovat nebo zprostředkovávat** rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené a **pořádat** v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou, (např. harmonogram dne dítěte/rodiny ve prospěch dítěte, pomoc při výběru MŠ, ZŠ, denní harmonogram – školní docházka/příprava do školy/volný čas, podpora při řešení případných výchovných a prospěchových problémů).

c) **činnosti v oblasti péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost**

Jedná se o činnosti zaměřené na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku. Mezi tyto činnosti patří např. aktivity a programy zaměřené na využívání volného času těchto dětí, pomoc dětem překonat problémy, které mohou vést k negativním projevům v jejich chování, což jsou např. projevy nesnášenlivosti a násilí, dále se může jednat o děti vyhledávající styky s fyzickými osobami nebo skupinami těchto osob požívajícími alkoholické nápoje nebo návykové látky nebo páchajícími trestnou činností. Pozornost je rovněž v rámci těchto činností věnována dětem z rodin s nízkou sociální úrovní.

d) **činnosti v oblasti náhradní rodinné péče**

K těmto činnostem patří uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, zajišťování přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a poskytování pomoci těmto žadatelům, poskytování poradenství pěstounům.

Pověřené osoby mohou v rámci pověření vyhledávat vhodné osoby a vyhledávat děti, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí.

Pověřené osoby **nejsou** oprávněny zprostředkovávat náhradní rodinnou péči. Vyhledávání osob vhodných stát se pěstouny či osvojitel a vhodných dětí je spojeno s oznamováním obcím s rozšířenou působností.

e) **zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany**

Zařízeními sociálně právní ochrany jsou:

1. zařízení odborného poradenství pro péči o děti – vykonávají činnosti v oblasti poradenství viz písm.b), včetně řešení vzájemných vztahů rodičů a jejich dětí poskytují nebo zprostředkovávají rodičům rady ve věcech výchovy a výživy dětí a v dalších otázkách týkajících se jejich rodinných, sociálních a mezigeneračních problémů vyplývajících z péče o děti.

2. zařízení sociálně výchovné činnosti – realizující činnosti uvedené v bodě c) tj. programy rozvíjení sociálních dovedností, výchovných činností a využití volného času
3. zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – jedná se o pobytové zařízení poskytují ochranu a pomoc dítěti, které se ocitlo bez jakékoliv péče, jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohrožen, ocitlo-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, jedná se o dítě tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané anebo o dítě, které se ocitlo v prostředí nebo situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jeho základní práva.
4. výchovně rekreační tábory pro děti – tyto se zřizují zpravidla v době prázdnin a jejich účelem je výchovné působení na děti směřující k odstranění nebo potlačení poruch chování a k získání potřebných společenských a hygienických návyků.

Poměrně často dochází k tomu, že poskytovatelé sociálních služeb mají souběžně pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí. Nejčastěji se jedná o poskytovatele sociálně aktivizačních služeb, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, odborné sociální poradenství, které se zaměřuje na rodiny s dětmi a terénní programy, které se specializují na tuto cílovou skupinu.

Mimo poskytovatele sociálních služeb pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí mívají např. rodinná a mateřská centra.

3.2.5 Standardy kvality sociálně právní ochrany

Standardy kvality sociálně právní ochrany jsou upraveny vyhláškou č. 473/2012 Sb. Tato stanovuje 3 skupiny standardů

1. Standardy pro orgány sociálně právní ochrany dětí (obecní, krajské úřady)

2. Standardy pro pověřené osoby – pro činnosti v oblasti náhradní rodinné péče

3. Standardy pro pověřené osoby – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Kdo provádí kontrolu/inspekci standardů SPO?

- V případě orgánů sociálně právní ochrany dětí (1. skupina):
  - u obecních úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností krajský úřad
  - u krajského úřadu MPSV
- V případě orgánů sociálně právní ochrany dětí (2. a 3. skupina):
  - Krajská pobočka Úřadu práce

3.2.6 Financování sociálně právní ochrany

Financování sociálně právní ochrany dětí má jistá specifika.

Na zajišťování výkonu sociálně právní ochrany poskytuje MPSV obecním úřadům účelovou dotaci. Jedná se o dotaci na výkon přenesené působnosti, z níž jsou hrazeny provozní a osobní náklady (tj. platy sociálních pracovníků obcí v agendě sociálně právní ochrany).

Financování subjektů pověřených k výkonu sociálně právní ochrany se týká **pouze** zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a činností souvisejících s uzavřenými dohodami o výkonu pěstounské péče.

Subjekty, které zajišťují další oblasti v rámci pověření, nemají tyto hrazeny. Financovány jsou tak z jiných zdrojů – např. různé „prorodinné projekty“ dotace ať už z úrovně MPSV, krajů, obcí či ESF.

3.2.7 Obce a kraje – samostatná působnost v SPOD

V samostatné působnosti obce a kraje realizují činnosti, které se zaměřují na kulturní, sportovní, jinou zájmovou a vzdělávací činnost dětí. Jedná se v této oblasti o jakékoliv aktivity, které obce a kraje buď přímo zajišťují (např. prostřednictvím zřizovaných organizací) nebo je podporují – např. prostřednictvím různých programů, dotačních titulů apod.

Kraje a obce rovněž mohou zřizovat zařízení pro výkon sociálně právní ochrany dětí – často se jedná o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

3.2.8 Služby v systému rodina

Služby podporující rodiny působící v různých systémech (školských, sociálních, zdravotních, ostatních - komunitních).

Následující mapa poskytuje rámcový přehled služeb, nejedná se, s ohledem na košatost a velké spektrum aktérů, o úplný výčet.

Vybrané sociální služby

Odborné sociální poradenství	poradny rodinné, manželské, poradny pro mezilidské vztahy, poradny pro ženy a dívky mediace, asistovaný styk rodičů s dítětem, individuální, párové terapie, rodičovské poradenství a edukace ohledně péče o dítě, výchovy, správné podpory při vzdělávání
Kontaktní centra	zaměření na ohrožené děti testování na drogy, preventivní programy, poradenství pro závislé
Krizová pomoc	práce s rodinou s ohroženým dítětem psychologické poradenství, psychoterapie, individuální, párová, rodinná terapie, krizový pobyt, asistovaný styk s rodiče s dítěte
Intervenční centra	oběti domácího násilí psychologické poradenství, psychoterapie
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	preventivní programy, terénní práce s neorganizovanou mládeží, poradenství a konzultace dětem v obtížných situacích, pomoc s přípravou do školy, aktivizační programy pro děti
Ranná péče	pro rodiče s dětmi do 7 let jejichž vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu edukace rodičů při péči o děti se specifickými potřebami, podpora rodičovských kompetencí, individuální podpora rodičů při péči o dítě s těžkým zdravotním postižením
Telefonická krizová pomoc	ohrožení zdraví, života - tzv .SOS linky či linky důvěry předávání informací o právech, povinnostech, hledání řešení nepříznivé situace, individuální poradenství, podpora při řešení obtížných, krizových situacích
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	rodina s ohroženým dítětem v důsledku krizové situace, sanace rodiny, mediace, komplexní podpora celé rodiny, intenzivní nácvik rodičovských kompetencí, pomoc při vedení domácnosti, vedení rodičů k důslednému dohlížení na plnění školní docházky, poradenství v oblastech finanční, dluhové, nácvik sociálních dovedností
Domy na 1/2 cesty	pro osoby do 26 let věku, které po opuštění školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Zajištění ubytování a pomoc s hledáním samostatného bydlení pomoc získávání běžných dovedností
Azylové domy pro rodiny s dětmi	Pro rodiče s dětmi, častěji však pouze matky s dětmi sociálně právní poradenství, podpora při nácviku sociálních dovedností, podpora při hledání samostatného bydlení, podpora při jednání s pronajímateli/majiteli bytů, nácvik rodičovských kompetencí a správné péče o dítě
Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	viz výše - NEJEDNÁ O SOCIÁLNÍ SLUŽBU - realizace v rámci pověření k SPO. Dítě může být přijato na základě soudního rozhodnutí, žádosti OSPOD, žádosti rodičů či samotného dítěte. Délka pobytu dítěte v zařízení je ze zákona omezena dle konkrétní situace na maximálně 3 nebo 6 měsíců. Smí být prodloužena, pokud to zájem dítěte vyžaduje, maximálně však na celkovou dobu pobytu 12 měsíců.

Vybrané školské služby

Střediska volného času (SVC)	posláním je motivovat, podporovat a vést děti, žáky, studenty, mládež, ale i dospělé k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových a odborných kompetencí, zejména smysluplnému využívání volného času, a to širokou nabídkou činností v bezpečném prostředí, s profesionálním týmem pedagogů. Činnost středisek volného času se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání
Pedagogicko psychologická poradna (PPP)	psychologická a speciálně pedagogická diagnostika, intervenční činnosti, školní zařazení dítěte či mladistvého poradenství pro rodiče i děti, psychologické poradenství, podpora rodičů při dohledu nad plněním školních povinností, zprostředkování kontaktu mezi rodičem a školou
Speciální pedagogická centra (SPC)	Klienti se zdravotním postižením zabezpečují speciálně pedagogickou, psychologickou a další potřebnou péči a poskytují odbornou pomoc v procesu pedagogické a sociální integrace ve spolupráci s rodinou, školami, školskými poradenskými zařízeními a odborníky.
Střediska výchovné péče (SVP) nebo jen Středisko	Pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování. preventivně výchovná péče. Poskytují intervenci také rodičům nebo škole. Psychologické poradenství, aktivizační služby pro děti, psychoterapie pro mladistvé, poradenství a podpora rodičům při výchově dětí s poruchami chování s výchovnými problémy, preventivní programy před sociálně patologickými jevy
Diagnostický ústav	Jedná se o zařízení, do kterého se dostávají děti s poruchami chování. zařízení pro výkon ústavní výchovy, speciální zařízení, umístění dítěte maximálně na 8 týdnů, slouží k psychologické a speciálně pedagogické diagnóze dětí, k jejich výchově a péči o ně. Diagnostický ústav přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Těmto dětem je poskytována preventivně výchovná péče
Dětské domovy	Péče o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi
Dětské domovy se školou	péče o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči většinou oddělené chlapci / dívky
Výchovné ústavy	pro děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Vybrané zdravotnické služby

Níže je uveden pouze jeden typ a to ten, za nějž sklízí ČR dlouhodobě kritiku (včetně umístování dětí do 7 let do školských zařízení), nicméně v současné době se jedná o službu, která je poskytována na území ČR v souladu s platnou legislativou, a proto je zde uvedena.

Nejsou uváděny další služby, tj. praktičtí lékaři a odborní specialisté, či zdravotnická zařízení typu nemocnic.

Dětské domovy pro děti do 3 let	dříve tzv. kojenecké ústavy. Určeny dětem zpravidla do 3 let věku, které nemohou vyrůstat v rodinném prostředí, zejména dětem týraným, zanedbávaným, zneužívaným a ohroženým ve vývoji nevhodným sociálním prostředím nebo dětem zdravotně postiženým
	Poskytování zaopatření, tj. stravování, ubytování, ošacení a výchovná činnost

---

Ostatní služby

Rodinná a mateřská centra	není legislativně ukotveno
	posilování interakce mezi matkou a dítětem, volnočasové aktivity podporující vzájemné vztahy, skupinové programy, poradenství ohledně výchovy

---

Přílohy

Č. 1 Tvorba Sítí sociálních služeb v krajích a proces průběžného zařazování služeb do Sítě

Odkazy

- Doporučený postup MPSV č. 4 /2013 k zajišťování fakultativních činností při poskytování sociálních služeb
- <http://slovník.mpsv.cz/> - Slovník sociálního zabezpečení, obsahuje vysvětlení pojmů v sociálním zabezpečení.
- <https://www.uohs.cz/cs/verejna-podpora/podpora-de-minimis.html>
- web stránky krajů
- DOPORUČENÝ POSTUP MPSV Č. 1/2018 k realizaci činností sociální práce na pověřených obecních úřadech, obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a krajských úřadech
- <http://www.pravonadetstvi.cz/>
- <https://www.mpsv.cz/cs/14304>
- https://www.mpsv.cz/files/clanky/18313/manual_OSPOD.pdf